

KANON Natur

Padder
&
krybdyr

NATUR
KANON

Titel: Kanon Natur - Padder & krybdyr

Udgivet af: Danmarks Naturfredningsforening marts 2012

Tekst: Ole Laursen, Susie Langebæk

Redaktion: Ole Laursen

Tegninger: Kirsten Hjørne, Knud Andersen

Fotos: Marianne Krag Petersen, Ole Laursen, Johan Hammer, Benny Rohde Nielsen, Arktisk Institut, og Lars Gejl.
Scanpix: Steen Agger, Wim Weenink, Berndt Fischer, John Devries, Gerth Hansen, Rene Krekels, Klavs Nielsen,
Elvig Hansen og Anders Tvevad. Biopix: Niels Sloth, Kirsten Andersen, Steen Drozd Lund og Jens Christian Schou.

Layout: SøstreSandhed - Grafisk Design
www.soestrenesandhed.com

Tryk: Rosendahls - Schultz Grafisk a/s

ISBN: 978-87-87030-54-0

Udgivet med støtte fra Naturstyrelsen og tips- og lottomidler til friluftslivet

Bogen kan hentes som en pdf eller bestilles hos skoletjenesten i
Danmarks Naturfredningsforening på www.dn.dk/skoletjenesten

KANON Natur med Danmarks Naturkanon

Naturen er grunden til, at vi mennesker kan leve på Jorden. Derfor skal vi vide noget om naturen, opleve den og passe på den. Lige meget hvor, du bor i verden, er der natur, dyr og planter, der betyder noget særligt for dig. Nogle børn har aldrig set havet. Nogle børn lever med kulde, sæler og evig sne. Andre børn møder sværme af græshopper og flokke af giraffer, men har aldrig mærket følelsen af et snefnug på kinden.

I 2009 fik Danmark en naturkanon. Det er ikke en kanon, der kan skyde med kanonkugler. Det er en liste med 216 eksempler på natur, som betyder noget særligt for os danskere. Der er både dyr, planter, sten, svampe, steder og naturtyper i Danmarks Naturkanon. Kanonen skal hjælpe os med at lære noget mere om vores natur. Den skal også give os lyst til at opleve og undersøge vores nære verden.

Her i bogen kan I lære mere om de 12 arter af krybdyr og padder i Danmarks Naturkanon.

God fornøjelse

Mød os inde i bogen

1 Kanon Natur - Naturkanon

4-5 Følg paddernes magiske forvandling

6-7 Almindeligt firben

8-9 Markfirben

10-11 Stålorm

12-13 Hugorm

14-15 Snog

16-17 Kolde krybdyr og farvede frøer

18-19 Lille vandsalamander

20-21 Stor vandsalamander

22-23 Skrubtudse

24-25 Spidssnudet frø

26-27 Grøn frø

28-29 Løvfrø

30-31 Klokkefrø

32 Hjælp til padder og krybdyr

Padder og krybdyr

I sommeren 1931 lagde skibet Gustav Holm til i den østgrønlandske Dusen Fjord. En ekspedition, ledet af den danske polarforsker Lauge Koch, slog teltene op på stranden ved foden af Celsiusbjerget. Et hold fossiljægere fandt i løbet af en måned en stor samling spændende fossiler på bjerget. De blev pakket i kasser og sendt til København. Her opdagede man noget helt særligt. Blandt fossilerne fandt man for første gang verdens ældste firbenede dyr. Et dyr, som fik navnet "Den firbenede fisk". Dyret havde for cirka 360 millioner år siden skubbet sig op på land. Her blev det stamfar til padderne og senere også til krybdyrene. Krybdyr og padder er forskellige, men nært beslægtede grupper af dyr. For mange millioner år siden gik de hver sin vej på livets stamtræ. Padderne er stadig knyttet tæt til vand. Krybdyrene er bedre tilpasset et helt liv på landjorden.

Forskelle på krybdyr og padder

Padder (Amphibia)

Der findes cirka 4.000 nulevende arter af padder i verden. De inddeles i tre ordener: halepadder, springpadder og ormepadder.

- Padder har tynd, blød og fugtig hud, der kan optage ilt og vand.
- Padderne har ingen kløer.
- Padderne ånder ved hjælp af gæller. Voksne padder har lunger. De kan også ånde gennem huden.
- Padderne æg skal lægges i vand. Ellers tørrer de ud.
- Navnet amphibia betyder dobbeltliv og hentyder til, at padderne liv foregår dels i vand, dels på land.

Krybdyr (Reptilia)

Der kendes cirka 6.000 nulevende arter af krybdyr i verden. De inddeles i fire nulevende ordener:

- skildpadder, krokodiller, brøglere og de skælklædte krybdyr (orme, ormeøgler og slanger).
- Krybdyr har tyk, tør og skallet hud, som beskytter mod udtørring.
- Krybdyr har kløer på fødderne.
- Krybdyr ånder ved hjælp af lunger hele livet.
- Krybdyrenes æg lægges på land. De kan tåle tørke, og ungerne er fuldt udviklede ved klækningen.
- Navnet reptilia kommer fra det latinske ord "repo", som betyder "kryber".

I Danmark har vi fjorten forskellige arter af padder og fem arter af krybdyr.

Enkelte andre er undsluppet til naturen fra fangeskab - fx sumpskildpadden. Tre forskellige havskildpadder fra tropiske eller subtropiske have er få gange truffet i de danske farvande.

Danske padder

Lille vandsalamander, stor vandsalamander, bjergsalamander, klokkefrø, løgfrø, skrubtudse, strandtudse, grønbroget tudse, løvfrø, butsnudet frø, spidssnudet frø, springfrø, latterfrø, grøn frø.

Vidste du det?

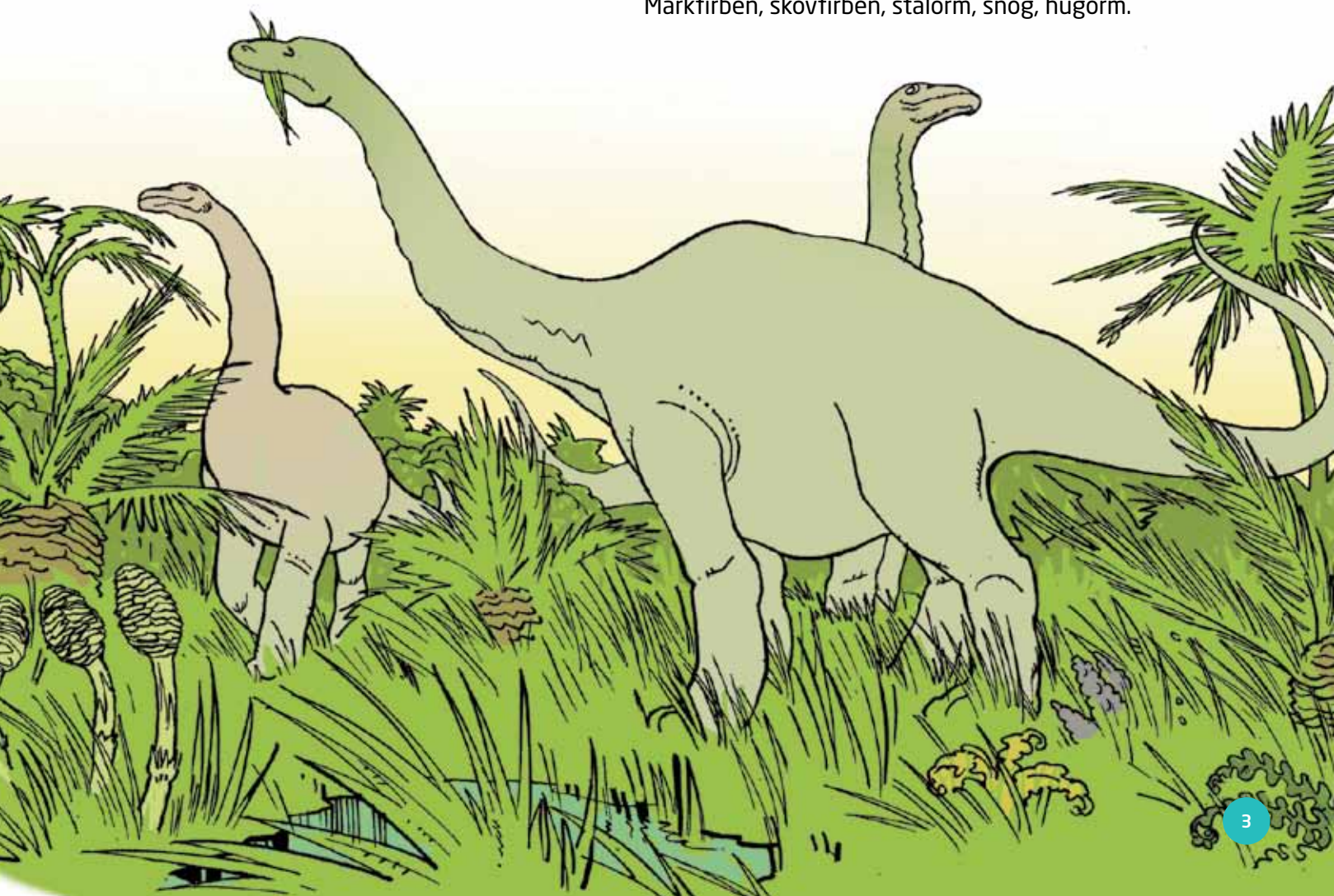
Den japanske kæmpesalamander er verdens største nulevende padde. Den kan blive op til 180 centimeter lang og veje over 50 kilo. Der vil være eksemplarer i det nye Danmarks Akvarium "Den blå planet".

I forhistorisk tid har krybdyrene fyldt godt i landskabet. Dinosaurer, hvaløgler, flyveøgler og andre krybdyr var de dominerende dyr for 60-200 millioner år siden. De største dinosaurer vejede op mod 80 tons - måske endnu mere.

I 1996 fangede man i Midtjylland to skildpadder i en åleruse. Det viste sig at være europæiske sumpskildpadder. De levede i den danske natur indtil bronzealderen. Havde man nu fanget en art af vildtlevende skildpadder, som havde gemt sig i næsten 3.000 år? Eller var det et par kæledyr, der var sat ud i naturen? Man ved det ikke med sikkerhed.

Danske krybdyr

Markfirben, skovfirben, stålorm, snog, hugorm.

Følg paddernes magiske forvandling

Det er et af naturens store underer at følge paddernes forvandling fra fiskelignende planteædere til landlevende rovdyr med lunger. Selv om de er fredede, må I godt følge udviklingen hos de mest almindelige paddes. I må indsamle et mindre antal æg eller haletudser for at tage dem med hjem til akvariet i klassen.

Til undervisningen er det nemlig tilladt at indsamle nogle æg eller haletudser af de mest almindelige arter: lille vand-salamander, skrubtudse, butsnudet, spidssnudet og grøn frø. I akvariet kan I følge deres spændende forvandling.

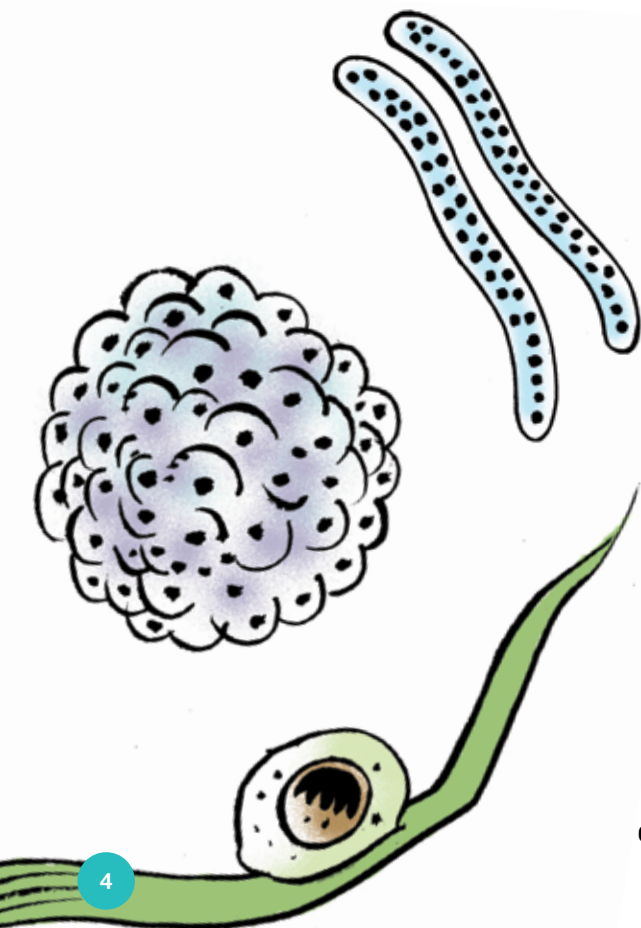

I skal bruge:

- Et fiskenet
- 5-10 haletudser eller lidt flere æg (afhængigt af akvariets størrelse)
- Vandplanter fra det sted, hvor I fangede haletudserne
- Et glas med låg og nogle plastikposer til at bære dyr og planter hjem i
- Et akvarium, som er sat op med vand fra vandhullet (se side 8)
- Lidt fiskefoder

I finder nemmest haletudser i det lave vand, som opvarmes af solen. Der er nogle gange flere tusinde, og de er ikke svære at fange. Fyld lidt vand i syltetøjsglasset og put haletudserne i glasset. Det er bedst at fange haletudserne, hvor man er nogenlunde sikker på, at der ikke lever sjældne arter. I kan også finde en opslagsbog på biblioteket med forskellige haletudser.

Æggene ligger tit ved vandplanter eller inde i rørsumpen, hvor de er lidt beskyttede. Hvis I samler æg, så kan I let se, om de kommer fra tudser, frøer eller salamandre. Frøer lægger æg i klumper, tudser lægger æg i lange strenge, og salamandre lægger æggene enkeltvis på vandplanter. Der dannes en geleagtig masse rundt om æggene. Geleen beskytter de små, mens de vokser. Den får også æggene til at flyde op i overfladen, hvor den virker næsten som et drivhus.

Sørg for at tage nogle ekstra vandplanter med hjem til akvariet. Haletudserne spiser de små alger, der vokser på planterne, bundmaterialet og akvariets glas. For at være helt sikre på, at haletudserne får nok mad, kan I give dem en knivspids fiskefoder til akvariefisk hver tredje dag. Salamanderlarver holder meget af dafnier og andre smådyr.

Hver uge bør I skifte en tredjedel af vandet i akvariet ud med vand fra søen. Hvis I ikke har mere vand fra søen, så kan I til nød bruge postevand. Hvis I bruger en akvariepumpe til at ilte vandet, er det ikke nødvendigt at skifte vandet. Haletudserne må ikke stå i vindueskarmen eller i fuld sol. Haletudserne kan ikke lide vandtemperaturer over 20 grader.

Det varer ikke længe, før I vil se, at haletudserne begynder at få ben. Bagbenene kommer først. Lidt senere kommer forbenene. Derefter har de behov for at kunne trække vejret over vandet. I kan for eksempel sætte en stor flad sten i den ene ende af akvariet, så haletudserne kan kravle på land. I kan også lave en tømmerflåde af et stykke bark, som flyder i overfladen. Når alle fire ben er fremme, og halen er væk, har I fået frøer eller tudser, som skal sættes ud det sted, hvor I hentede dem. Før frøerne sættes ud igen, er det vigtigt at finde ud af, om frøen er en forklædt prins.

Kys frøen og se, hvad der sker...

Vidste du det?

I gamle dage troede man, at man kunne fjerne fregner ved at gnide på dem med en klump frøæg. Det virker ikke, så forsøg ikke selv.

Almindeligt firben

Zootoca vivipara

Kæle- og øgenavne

Skovfirben,
levendefødende
firben.

Sådan ser jeg ud

Jeg er slank og spinkel og har korte ben. Min hale er længere end min krop, og jeg kan blive 15-18 centimeter lang. Hunnerne bliver længst. Jeg kan have mange forskellige brune farver med spredte bånd og pletter. Hannerne har en smuk orangegul farve på maven – særligt i parringstiden. Hunnerne er cremefarvede med et blåligt skær. Mine kløer er lige lange på for- og bagbenene, og mit hoved ligner en trekant fra oven.

Mit liv

Allerede i starten af marts kan du møde de første hanner, som ligger og soler sig. Efter en måneds tid er hunnerne også fremme fra deres vinterdvale, og parringen starter. Den varer cirka 14 dage. Så ligger hunnerne og solbader, mens æggene modnes inde i kroppen. I juli-august fødes 5-7 små unger. De ligger i en lille hinde, som de bryder ud af med det samme. Vi føder altså unger og lægger ikke æg.

Ungerne når kun at vokse til to-tre centimeter, før de går i vinterdvale i september/oktober. Det gør vi voksne og unge firben også. I naturen bliver vi op til ni år, og vi kan begynde at få unger, når vi er to-tre år.

Her bor jeg

Jeg kan bo mange forskellige steder. Jeg kan godt li', at det er lidt fugtigt, og jeg elsker at varme mig i solen. Men jeg har også brug for skygge og steder at gemme mig. Jeg bryder mig ikke om dyrkede marker og kort græs, men bor gerne ved en skovsø, i et skovbryn, stenede, hegn eller krat.

Livret

Jeg spiser masser af insekter og andre smådyr, men elsker særlig edderkopper og bladlus.

Værste fjender

Jeg har mange fjender. De værste er katte, ræve, fasaner og tårnfalke. Mange bliver også spist af hugorme, væsler, grævlinger, kragefugle, ugler og tornskader.

Skal vi mødes?

Du kan finde mig i hele Danmark fra marts til oktober. Jeg er lettest at få øje på om morgenen, hvor jeg skal varmes op længe i solen. Når min krop er varm, kan jeg jage i nogle minutter. Derefter må jeg hen og solbade igen. Husk at være stille.

Største talent

Hvis jeg bliver angrebet, kan jeg tabe min hale med vilje. Den ligger og spræller og fjerner rovdyrenes opmærksomhed fra mig. Tag mig derfor aldrig i halen. Hold mig i stedet fast - men ikke hårdt - om kroppen. Halen kan vokse ud igen, men bliver aldrig så lang og flot som første gang. Jeg kan godt tabe halen flere gange.

Vidste du det?

Skovfirben er det krybdyr i verden, der findes længst mod nord. Vi findes også i en sjælden, helt sort version. De kaldes nigra. De har ekstra meget af farvestoffet melanin i huden. Dyr med meget melanin i hud, hår eller fjer kaldes melanistiske. Den sorte panter er også melanistisk.

Markfirben

Lacerta agilis

Sådan ser jeg ud

Jeg er lidt længere, højere og kraftigere end min fætter - det almindelige firben. Jeg kan blive op til 23 centimeter lang. Min hale er længere end min krop. Mine kløer på forbenene er tydeligt længere end på bagbenene.

Mit hoved er højt, sammentrykket og med en kort snude.

Du kan også kende mig på en række af hvide pletter langs min ryg og nogle lysegrå bånd på begge sider af ryggen. Normalt har jeg forskellige brune farver med sorte og hvide pletter. I yngletiden skifter hannerne farve. Siderne af krop og hoved bliver smukt grønne med mørke pletter, bugen lysegrøn og struben bliver blågrøn.

Mit liv

Vi kommer frem fra vinterdvalen en måneds tid efter det almindelige firben. Vi parrer os, når hunnerne kommer frem i maj. Hannerne kan godt finde på at puste sig op og slå om hunnerne. I juni finder hunnen en bar plet med sand eller jord, hvor hun kan grave sine æg ned. Hun får 6-12 æg, som lægges i en lille hule 5-10 centimeter nede. Når æggene er gravet ned, glemmer vi alt om dem. Æggene klækkes normalt i september. De små unger kan blive længere oppe end deres forældre. Vi voksne dyr går i vinterdvale sidst i september, men ungerne kan blive fremme en måneds tid længere. Vi sover i dybe gange og små huler, vi selv har gravet. Når vi er 3-4 år, kan vi selv få unger. Vi kan blive helt op til 12 år gamle.

Vidste du det?

Lige før hunnerne lægger æg, udgør æggene en tredjedel af hendes kropsvægt. Hannerne hos firben og slanger har to tisse-mænd.

Kønsåbningen hos krybdyr og padder kaldes for en kloak.

Skal vi mødes?

Der er størst chance for at se os, når vi solbader på de tørre og varme steder. Måske kan du lokke til solbadning og æglægning ved at fjerne planterne på en kvadratmeter med løs sand eller jord. Så er det bare at vente.

Her bor jeg

Vi kan findes over næsten hele Danmark. På enkelte øer findes vi ikke, og vi er ret sjældne nogle steder i Vestjylland. Vi bor i små grupper på steder med bar og løs jord eller sand. Hvis du først ser ét markfirben, kan du godt kigge efter flere. Vi skal bruge varme, for at vores æg kan klækkes. Derfor kan du ikke finde os på kolde og fugtige steder. Vi elsker heder, klitter, grusgrave, sydvendte skråninger og overdrev.

Livret

Jeg spiser næsten alle smådyr, men flest græshopper, edderkopper, sommerfuglelarver og biller.

Jeg kan godt nappe et markfirben, der er mindre end mig selv.

Værste fjender

Mange dyr vil gerne spise os. De værste er grævlinger og katte. Over 30 forskellige slags fugle jager os, men hejrer og fasaner er de værste. Ellers er den største trussel de mennesker, der ødelægger vores levesteder.

Største talent

Mine smukke smaragdgrønne forårsfarver.

Kæle- og øgenavne

Blindorm.

På engelsk kaldes jeg slowworm. Jeg er langsommere end en slange, men hurtigere end en orm. Mit latinske navn, fragilis, hen tyder til, at jeg er skrøbelig og kan gå i stykker. Jeg kan nemlig gå midt over, når jeg taber halen.

Ståloorm

Anguis fragilis

Sådan ser jeg ud

Jeg er hverken en slange eller en orm. Jeg er et firben uden ben. Jeg kan blive 25-45 centimeter lang og er grå eller brunlig - næsten kobberfarvet. Hunnen har tit en mørk stribe på ryggen. Du kan kende mig fra slanger på, at jeg kan blinke. Slanger har ingen øjenlåg, men det har jeg. Jeg føles lidt firkantet og stiv i det, hvis du samler mig op. Det er fordi, jeg har små skæl på hele kroppen med benplader under. Det kan være svært at se, men jeg har en meget lang hale. Som hos andre firben kan den knække af, så fang mig aldrig i halen.

Mit liv

Vi føder i gennemsnit otte levende unger i august/september. Fødslen foregår under jorden, og ungerne lever det første år skjult nede i jorden eller under sten eller væltede træstammer. Vi går i vinterdvale i september/oktober. Hannerne kommer frem og solbader i begyndelsen af april. Hunnerne kommer en måneds tid efter. Ungernes fødes efter cirka to måneder. Hunnerne solbader meget inden fødslen. Hvis det er koldt, udvikles ungerne nemlig langsomt. Vi kan blive ret gamle. Rekorden er over 50 år.

Her bor jeg

Jeg findes i næsten hele Danmark og bor mest i fugtige områder som moser, overdrev og fugtige løvskove. Jeg er også ret glad for haver. Jeg er ikke helt så afhængig af solen, som de andre firben. Jeg kan nemlig være aktiv, når min krop har en temperatur på mellem 10 og 40 grader. Jeg har det også fint i myretuer, hvor myrerne hjælper mig med at holde varmen.

Livret

Jeg er et rovdyr, men jeg er ikke så hurtig og spiser derfor mest langsomme dyr som snegle uden hus og regnorme. Jeg kan også godt li' tusindben, insekter og edderkopper.

Værste fjender

Der er god grund til at gemme sig, for mange dyr synes, vi er lækre. Vi bliver ædt af pindsvin, ræve, grævlinger, mår, ildere og katte. Hønsefugle, krager, ugler og rovfugle er også efter os. Mange af os køres over af biler, så du kan tit finde døde stålorme langs vejen.

Skal vi mødes?

De bedste tidspunkter at se mig i det fri er, når hannerne solbader i april, og når hunnerne solbader i august. Vi holder os for det meste nede i græsset eller lyngen, hvor der er lidt fugtigt. Vi bevæger os mest rundt tidligt om formiddagen og sent om eftermiddagen. Det er en god ide at lede under brædder, træstammer, fliser, bark og sten, der er varmet op af solen. Hvis du fanger os, skal du være forsigtig, så vi ikke taber halen i forskrækkelse. Vi bider ikke, men kan godt finde på at skide på dig.

Største talent

Jeg er rigtig god til gemmeleg. Selv om jeg er meget almindelig, har de fleste aldrig mødt mig.

Vidste du det?

Hvis der ikke er så mange gode overvintringssteder, kan vi samles mange på et sted. I Norge har man fundet et vinterkvarter med 100 stålorme, der delte pladsen med 40 hugorme.

Hugorm

Vipera berus

Kæle- og øgenavne

Hedeål,
lyngorm,
huggebasse,
hugnak.

Sådan ser jeg ud

Jeg er Danmarks eneste giftslange. Du kan kende mig på den mørke zigzag-stripe på min ryg. Jeg kan have mange forskellige farver fra grå til mørkebrun eller rødbrun - enkelte gange næsten sort. Hannerne har normalt sorte striber, og hunnerne mørkebrune. Nogle gange mangler jeg striberne. Jeg kan blive lidt over en meter lang, men normalt er jeg en del kortere. Mine skæl er ru, og pupillen i mine øjne er lodret - ligesom hos en kat. Skællene på mit hoved rager ud over mine øjne. Det ligner øjenbryn og får mig til at se lidt sur ud.

Mit liv

Om vinteren overlever vi i hulrum under jorden - tit på en sydvendt skråning. Nogle gange ligger vi mange sammen. Vi bor det samme sted hvert år. Hannerne kommer først frem. I kan se os slikke sol allerede tidligt i marts. Hunnerne står op en måned senere.

Så snor vi os hen til parringsområdet i nærheden. Her kan vi godt være mange hugorme. Du kan være heldig at se hannerne slås om hunnerne. Når parringstiden er forbi, drager vi videre til vores sommersted. Her lever vi skjult i stenbunker, græs, lyng eller andre planter til hen i august. Så skal ungerne fødes. Før fødslen har hunnerne brug for ekstra energi, og derfor soler de sig frit fremme. Vi får typisk 7-10 unger, der ligger i en tynd hinde. Ungerne bryder hurtigt gennem hinden og må klare sig selv med det samme.

I kan se de små unger i august og september, men pas på. Vi har gift, fra vi bliver født. Jeg kan blive ni år i naturen, hvor jeg skifter min hud 1-3 gange årligt. Huden kaldes også for min ham.

I oktober snor vi os tilbage og går i dvale omkring 1. november.

Her bor jeg

Jeg kan bedst li' tørre, solrige steder som klitter, heder, plantager og moser. Du kan finde mig i det meste af landet - gerne i områder med spredte buske og træer. Jeg elsker natur med bakker, hvor der både er gemmesteder, sol og skygge. Det kan også være langs marker, levende hegn, i åbne skove og omkring skovsøer, hvor solen kan skinne ned. Vi findes ikke på Rømø, Als, det Sydfynske Øhav, Samsø og Sejerø.

Livret

Jeg er et rovdyr. Som voksen spiser jeg helst mus. På en sommer æder jeg omkring 25 mus. Jeg kan enten ligge på lur efter musene eller følge efter dem med min gode lugtesans. Spidserne af min todelte tunge passer op i et lugteorgan i min gane. Jeg sluger mit bytte helt. Det kan også være firben, stålormeunger, frøer, æg og fugleunger.

Vidste du det?

Man har enkelte gange fundet slanger med to hoveder. I 2011 fandt en mand en hugorm med to hoveder i Nordvestsjælland.

I gamle dage troede man på mange sagn, knyttet til os hugorme. Man sagde, at der fandtes hugormekonger, som bar på en kostbar krone. Ejeren af slangekongens krone blev udødelig. Man sagde også, at suppe kogt på en hvid hugormekonge var magisk. Den første, der spiste af suppen, kunne se ind i fremtiden, forstå dyrenes sprog, se skjulte skatte og endda gå på vandet.

Værste fjender

Selv om jeg har gift, er der mange dyr, der vil æde mig. Musvåger, krager, hønsefugle, grævlinger, ildere, katte, hunde og endda pindsvin. Nu er jeg fredet, men mennesker har altid slået mig ihjel. De har været bange for min gift. Der er blevet færre hugorme, hvor vores levesteder er forsvundet.

Største talent

Det må være min gift, som jeg kan jage og forsvare mig med. Og så at jeg kan lugte med tungen.

Skal vi mødes?

Du kan bedst få øje på mig om foråret. Der er det ikke så varmt, og vi har brug for at ligge længe i solen. I april og maj er der gode chancer, når vi skal parre os. Vi holder til de samme steder år efter år. Du kan måske undersøge, om nogen har set hugorme tæt på, hvor du bor. I august soler hunnerne sig meget, før de skal føde. Det er også et godt tidspunkt, og så kan du måske se de små unger lige efter fødslen. Du kan måske være heldig at finde en hugormeham tidligt om foråret. Vi skifter huden, lige når vi kommer ud fra vinterdvalen.

Snog

Natrix natrix

Sådan ser jeg ud

Jeg er Danmarks største slange, men jeg er ikke giftig.

Rekorden i Danmark er 132 centimeter. Det er hunnerne, der bliver størst. Jeg er som regel sort eller mørkegrå.

Du kan kende mig på de to gule eller lyse pletter, jeg har i nakken. De har form som to halvmåner. På undersiden er jeg lysere. Pupillen i mine øjne er rund og ikke aflang, som hos hugormen. Jeg er slank og glat, og mit hoved går lige over i kroppen.

Mit liv

Jeg føder ikke levende unger. Jeg lægger æg. I juli finder jeg et godt lunt sted i en kompostbunke, tang, kvas eller en bunke blade med fugt og god varme. I gamle dage lagde jeg tit æg i møddinger. Mindst 15 centimeter nede lægger jeg 2-60 æg, som først klækkes i september. I gennemsnit lægger jeg 13 æg. Ungerne er 14-22 centimeter, når de kommer ud af æggene. De kan spise med det samme, men i kolde efterår går de i vinterdvale uden mad.

Vi overvintrer i stendiger, rævegrave, under træstammer, i kompostbunker, halmstakke, bunker af savsmuld eller andre steder, hvor der er tørt og lunt. Vi er væk fra september. Sidst i marts kommer hannerne op, og hunnerne følger efter en måned senere. Vi parrer os i starten af maj. Snog kan få unger, når vi er 3-4 år.

Her bor jeg

Jeg bor næsten altid tæt på vandet, hvor jeg kan fange frøer. Jeg vil helst være, hvor der også er sol. Skovmoser, skovsøer, små vandhuller og langs åer og vandløb med forskellig slags natur er godt. Selv om vi er blevet færre, er jeg ret almindelig. Du kan møde mig i næsten hele Danmark. Der er ikke så mange af os i Nord- og Vestjylland og ingen på øer som Fanø, Mors, Læsø, Anholt, Sejerø og Nekselø.

Livret

Når vi er små, spiser vi regnorme, snegle uden hus, insekter, fiskeyngel og haletudser. Når vi bliver store, jager vi mest frøer, salamandre og tudser. Nogle af os kan også blive gode til at jage fisk.

Værste fjender

For 100 år siden var der mange flere snoge. Der er ikke så mange vandhuller som tidligere. Derfor er der heller ikke så mange frøer, vi kan spise. Vi bliver selv ædt af pindsvin, krager, fasaner, musvåger, fiskehejrer, lækatte, ildere, katte og grævlinger.

Største talent

Jeg er rigtig god til at svømme, og så er jeg jo Danmarks største slange.

Skal vi mødes?

Led efter os, hvor der er mange frøer. Du burde kunne finde os ved skovsøer og mosehuller, der er omkranset af krat eller træer. Om morgenen soler vi os på åbne pletter med græs eller jord. Vi ligger ikke længe. Vi kan bevæge os ved ret lave kropstemperaturer. Det er smart, når vi skal jage i vandet og om natten. Vi er mest aktive om eftermiddagen, når vandet er varmest. Så kan du se os svømme med hovedet over vandet. Hvis du overrasker mig, forsøger jeg måske at spille død. Jeg lægger mig på ryggen, åbner munden og lader tungen hænge ud. Når du går væk, så smutter jeg. Jeg kan bide, men gør det sjældent, og jeg er jo ikke giftig. Så du kan godt tage mig forsigtigt op eller fange mig i et dybt og blødt net. Men vær forberedt på, at jeg kan udskille en væske, som lugter ret dårligt – lidt råddent som gammelt mosevand. Om foråret kan du være heldig at finde en snogeham.

Vidste du det?

I gamle dag troede man mange steder, at snoge bragte lykke. Vi fik lov til at bo sammen med menneskene, og børnene fik lov til at lege med os. Nogle steder spiste man os – ligesom ål. På Rosenborg Slot findes et snogehoved med en guldmønt i munden. Det siges, at kong Christian den Fjerde tabte guldmønten, da han sprang til side for snogen. Snogen nappede mønten, men fik hovedet kappet af, inden den slap væk. Der har tidligere levet to andre slags snoge i Danmark. De hedder glatsnog og æskulapsnog.

Kolde krybdyr og farvede frøer

Dyr er gennem millioner af år tilpasset de steder og den måde, de lever på. Det gælder også for krybdyr og padder.

Ensvarme og vekselvarme dyr

Pattedyr og fugle kan regulere temperaturen i kroppen, så den altid er næsten den samme. Det kaldes for ensvarme. Du er et ensvarme-dyr, og din krop har normalt en temperatur på cirka 37 grader. Ensvarme dyr skal skaffe meget energi, når det er koldt. En musvit behøver for eksempel tre gange så meget mad om vinteren som om sommeren.

Både krybdyr og padder er vekselvarme dyr. Temperaturen i deres krop skifter med temperaturen uden for kroppen. Det betyder, at dyrene kan nøjes med mindre energi og føde. Til gengæld må vekselvarme dyr sætte farten ned, når det er koldt. Deres hjerteslag, blodomløb og bevægelser bliver meget langsomme. For at varme kroppen op, solbader de og finder de varme steder i naturen. Om vinteren går vekselvarme dyr i dvale. De kan ikke tåle hård frost og gemmer sig i huler og skjul under jorden.

Hvorfor lever der mon ikke store krokodiller i Danmark?

Fang og mærk

Krybdyr og padder er altså lettest at fange, når det er koldt udenfor. Derfor er det bedst at gå på padde- og krybdyrjagt tidligt på dagen, før dyrene har fået varmen og kan spurte væk.

Når I fanger en frø, så tag den forsigtigt op i hænderne og mærk, hvor kold den er.

Når det er koldt, vil frøen sidde meget stille i starten.

Efter et stykke tid vil den være varmet op af jeres hænder.

Så vil den hurtigt forsøge at hoppe væk.

Dyrenes farver?

Hvorfor er haletudser sorte, og hvorfor har de fleste danske padder og krybdyr mørke farver? Måske kan I finde svaret ved et lille forsøg.

I skal bruge:

- En række ens syltetøjsglas eller flasker
- Noget vand
- Et termometer
- Noget farvet karton eller maling i flere farver.

Fyld glassene eller flaskerne op med koldt vand og dæk dem med et rør af farvet karton. I kan også male dem i forskellige farver. Lad et af glassene være hvidt, et være sort og et stå uden farve. Mål vandets temperatur, når I starter forsøget. Sæt glassene i solen i et vindue og lad dem stå i en times tid. Mål temperaturen igen. Hvad er der sket? Normalt kalder man røde, gule og orange farver for varme og violette og blålige farver for kolde. Er vandet i en gul beholder varmere end i en mørkeblå? Hvilke farver er bedst for en padde eller et krybdyr i Danmarks natur?

Signalfarver og kamuflage

Pilegiftfrøer fra junglen i Sydamerika kan være kraftigt gule. Hvorfor er ingen af de danske frøer det? Salamandre, klokkefrøer og markfirben har flotte farver på maven. Særligt hannerne og specielt om foråret. Hvorfor mon?

Nogle padder og krybdyr kan skifte farve på huden. Hvorfor og hvornår er det en fordel? Hvorfor har mange af krybdyrene og padderne grønne og brune farver? Hvorfor har de pletter og mønstre?

Vidste du det?

Fuglene har samme forfædre som krybdyrene og er i tættest familie med krokodillerne. Man kan faktisk kalde fuglene en slags levende dinosaurer. Fuglene er ensvarme, og man mener også, at dinosaurerne var ensvarme.

LILLE vand-salamander

Triturus vulgaris

Kæle- og øgenavne

Vandfirben,
moseøgle,
ølkone,
ølkrabbe.

Hun

Han

Sådan ser jeg ud

Jeg er en halepadde. I Danmark er vi tre halepadder: den store vandsalamander, bjergsalamanderen og mig.

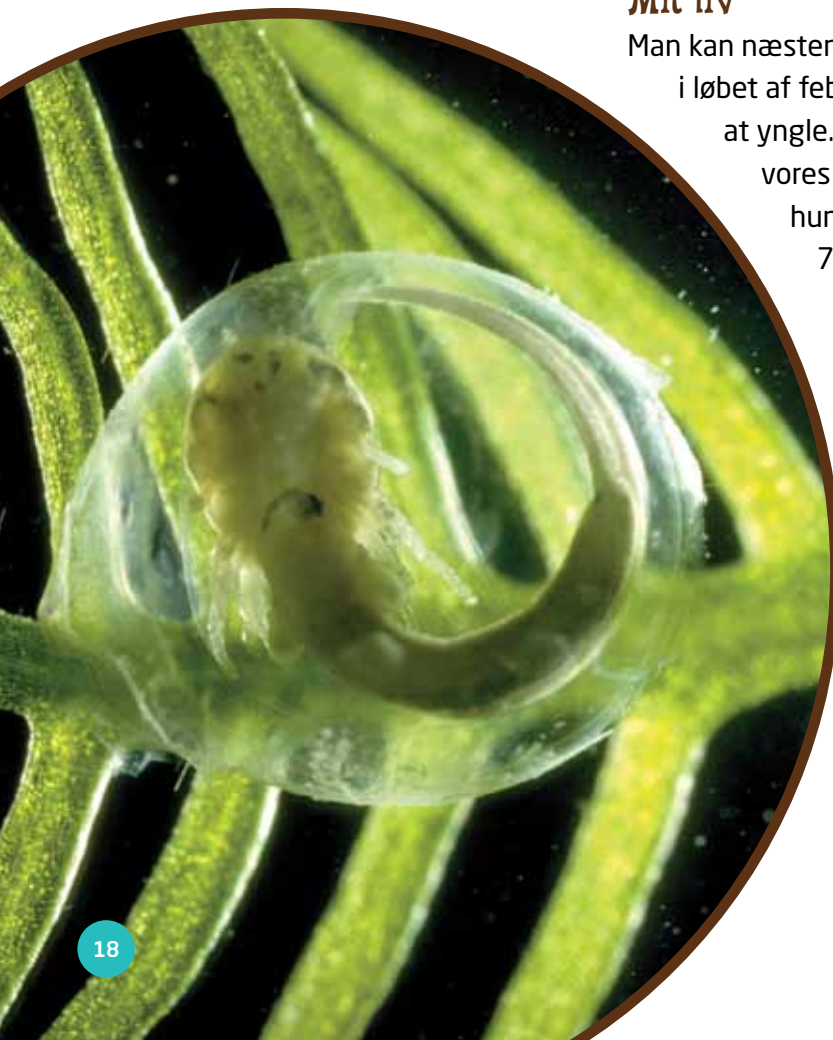
Jeg er den mest almindelige og den mindste. Som voksen har jeg en aflang krop med en lang hale.

Jeg har en lys mave med mørke pletter og en orange stribe. Min ryg er gyldenbrun til grå, og der er en brun stribe på hver side af min krop. Normalt bliver jeg 7-9 centimeter. Hannerne er mørkere og mere plettede end hunnerne. I parringstiden får vi brede haler, så vi svømmer bedre. Hannen får en smuk blå og rød stribe nederst på halen. Den får også en høj kam med bløde, afrundede takker på ryggen.

Mit liv

Man kan næsten sige, at vi lever to liv. Vi vågner af vinterdvalen i løbet af februar og vandrer mod vandhuller og små søer for at yngle. Hele foråret og forsommeren er vi i vandet, og vores hud er glat og slimet. Vi lægger æg i april-maj. En hun kan lægge omkring 10 æg om dagen - op mod 700 i alt! Hvert æg pakkes omhyggeligt ind i et blad, så det er skjult for rovdyr. Æggene klækkes efter cirka 10 dage. Vores unger kaldes larver og ligner haletudser. I kan kende os på de små buskede gæller på siden af hovedet og de små korte forben. Når vi er 15 millimeter har vi både forben og bagben. Gællerne forsvinder, og vi går på land i juli-september. Så begynder vi at ånde med lunger.

Resten af året er vi på land. Så bliver vores hud tør og fløjsagtig, og vi mister vores ryggkam og de brede haler. Jeg går i dvale under jorden i oktober-november. Er vejret lunt, kan jeg godt vente lidt længere. Salamandre bliver normalt 3-8 år gamle.

Her bor jeg

Vi findes overalt i Danmark undtagen på Læsø, Rømø og Fanø. Vi foretrækker små lyse vandhuller, hvor vi kan flyde og sole os i overfladen. Vi er ikke så sarte, bare der er lunt og masser af planter.

På land kommer vi frem om natten for at gå på jagt - også i mange haver. Om dagen gemmer vi os under sten og grene eller i huller. Nogle gange kan du finde os i fugtige kældre.

Største talent

Jeg danser en særlig parringsdans. Når jeg først har fået hunnens opmærksomhed, begynder jeg at danse. Jeg vender siden til, så hun kan se min smukke rygkam. Med halen vifter jeg en vandstrøm hen foran hendes snude. Vandstrømmen fører nogle særlige duftstoffer med sig. Stofferne stimulerer hunnen til parring. Nogle gange må jeg vifte ret længe, før hun er klar til at følge efter mig til bunden af vandhullet.

Skal vi mødes?

Få fat på ketsjeren og besøg vandhullet om foråret. Sørg for at komme godt ned i bundmaterialet og mellem vandplanterne på bunden. Hvis I passer på, må I godt samle æg og larver til et akvarium. Her kan I følge vores udvikling i kort tid. De voksne dyr må normalt ikke samles ind og aldrig slås ihjel. Til undervisning i skolen må I godt have en voksen, lille vandsalamander i et akvarium eller terrarium i kort tid. Vi skal altid sættes ud igen, hvor I fangede os.

Vidste du det?

I gamle dage troede man, at øllet var særligt godt, hvis der boede salamandre i øltønderne. Fik man en "ølkone" i kruset, når man tappede øl, skulle man straks hælde den tilbage igen.

Livret

Vi æder smådyr af alle slags. Det er insekter, snegle, orme, igler og haletudser. Selv vores egne larver. På land æder vi snegle, orme, edderkopper og insekter. Vores larver lever af dafnier, vandlopper og myggelarver.

Værste fjender

Vi vandsalamandre har mange fjender. Fisk, ænder og voksne salamandre æder vores larver. Vandkalve, større fisk, stor vandsalamander, snoge, pindsvin, rotter, hejrer og ænder æder de voksne dyr.

STOR vand-salamander

Kæle- og øgenayne

Kongesalamander, ildorm

Triturus cristatus

Hun

Han

Sådan ser jeg ud

Jeg har en lang krop og lang hale. Jeg kan blive 10-16 cm lang, så jeg er den største af salamandrene. Jeg har ikke mørke længdestriber på hovedet som min lille fætter, og så har jeg mere vortet hud. Min ryg er mørkegrå eller sort, og jeg har mange små, hvide vorter på kroppens sider. Min mave er gul til orange med mange sorte pletter. Om foråret ligner hannen en lille drage med en bred savtakket hale og en høj og bølget kam på ryggen. Midt på hver side af halen har jeg et perlemorsfarvet bånd. Når jeg er i vandet om foråret, er huden glat og slimet. Når vi går på land, bliver vores hud mere tør og vortet. Min rygkam og brede hale forsvinder, når jeg går på land. Jeg bruger dem til at svømme med.

Mit liv

Jeg kommer frem fra vinterdvalen og søger hen til vandhuller og søer i marts-april. Parringen foregår 2-3 uger efter. Vi kan danse som den lille vandsalamander og hunnerne lægger 200-400 æg. De klækkes i løbet af nogle uger. Som små larver ligner vi larverne fra de andre salamandre. Sidst på sommeren eller hen på efteråret forvandler larverne sig til voksne og går på land. Vi går normalt i dvale i jorden i oktober og november. Vinteren over ligger vi beskyttet i jordhuller, brændestakke, musehuller, under sten og grene eller måske i fugtige kældre. Vi kan blive op til 16 år gamle.

Her bor jeg

I Danmark findes jeg mest i den østlige del af landet. På Rømø, Fanø og Læsø samt i store dele af Nord- og Vestjylland findes jeg ikke. Stor vandsalamander er en truet art. Det betyder, at Danmark skal udpege natur, hvor der skal tages særlige hensyn til os. Jeg foretrækker rene, dybe vandhuller med masser af sol. Jeg har ikke noget imod at bo tæt på mennesker i haver og huse. Jeg bryder mig ikke om fisk og ænder - de æder nemlig mine æg og larver. Vi er mere følsomme over for forurening og tilgroede vandhuller end den lille vandsalamander.

Livret

Vi vandsalamandre er bestemt ikke kræsne. Vi æder alt fra små vandinsekter til haletudser og andre salamandre - eller endda vores egne unger! På land holder vi meget af snegle, orme, edderkopper og insekter, som vi tit fanger med tungen. Larverne lever af små krebsdyr som dafnier og andre små vandinsekter.

Værste fjender

Vores larver ædes af vandinsekter og fisk. Vi voksne skal især tage os i agt for snoge, hejrer, ænder og for rovfisk som gedder. Katte kan også finde på at nappe os.

Største talent

Min flotte forårsdragt, hvor jeg ligner en smuk lille drage. Jeg kan bruge tungen til at fange bytte med, når jeg er på land. Den er kun et par mm lang, men kan skydes hurtigt ud af munden og fange insekter som fluer og myg.

Vidste du det?

Tidligere var mange overbeviste om, at salamandre kunne leve i ild. Nogle troede endda, at salamandre blev skabt inde i ilden. Det er sikkert, fordi vi tit gemmer os i brændestakke. Når brændet blev båret ind, og der blev tændt op, stak vi selvfølgelig af. Og så har vi jo de flotte "ildfarver" på maven.

Skal vi mødes?

Vi er lidt svære at fange i vandhullet, men det kan godt lade sig gøre. Der er masser af larver i vandet om sommeren fra juni-august. Det er lettest at se os voksne om foråret i yngletiden. Der er vi aktive om aftenen og natten på det lave vand. Prøv at lyse over vandhullet med en lommelygte.

Om dagen kan I bruge regnorme, som vi elsker. Grav en regnorm op og skær den i flere stykker. Bind sytråd rundt om og smid maddingen ud i vandet, hvor I ved, at vi gemmer os. Træk og ryk lidt i snøren. Vi jager helst noget, der bevæger sig. Når jeg begynder at bide i regnormen, skal I trække forsigtigt ind mod bredden, hvor I kan fange mig med net.

Somme tider kommer vi ind i kældre og udhuse. Vi er totalfredet i Danmark, og man må hverken samle æg, larver eller voksne.

Skrubtudse

Bufo bufo

Kæle- og øgenavne

Eddertudse

Sådan ser jeg ud

Min hud er vortet, tør og brun. Nogle synes, jer ser ækel ud.

Hvad synes du? Jeg har lys mave med små mørke pletter. Du kan også kende mig på mine kobberfarvede øjne med en vandret pupil. Vi tudser har kortere bagben end frøerne. Derfor kravler vi mere, end vi hopper.

Bag øjet har jeg en aflang, opsvulmet plet. Den kan jeg lave gift fra.

Jeg har to fætre, som også lever i Danmark: grønbroget tudse og strandtudse.

Jeg er den mest almindelige og også den største - 8-12 cm lang.

Mit liv

I april-maj parrer vi os i søer og vandhuller. Hunnerne lægger mellem 1.200 og 6.800 æg alt efter deres størrelse. Efter ynglesæsonen går vi voksne tudser på land. Vi kan kravle flere kilometer væk fra vandhullet, men vi finder altid tilbage til det samme vandhul, vi kom fra. Vi æder os tykke og fede til vinterdvalen. I vandet ligger æggene viklet om vandplanter i lange strenge. Efter 2-3 uger kommer de små haletudser ud. De samler sig i store stimer, som kan være flere meter brede. Sidst i juni går de små tudser også på land. I midten af oktober er vi gået i vinterdvale. Vi graver os 15-20 cm ned og kommer først frem, når det er lunt sidst i marts.

Her bor jeg

Vi findes næsten overalt i Danmark, dog sjældent i Vestjylland og slet ikke på bl.a. Båge, Endelave, Sejerø, Femø, Saltholm, Anholt, Læsø og flere andre øer.

Vi yngler både i små vandhuller og i større søer med fisk.

På land lever vi på enge, i haver og i skove,

moser og på marker. Om dagen

gemmer jeg mig i et hul, gerne under en træstub eller en flise.

Livret

Jeg spiser gerne myrer, bladlus, snyltehvepse, tæger, edderkopper, løbebiller, snegle, bænkebidere og tusindben. I gamle dage troede man, det var os, der åd af jordbærrene i haverne. Nu ved de fleste haveejere, at vi hjælper dem. Vi æder de snegle, der gnaver i bærrene. Vi går på jagt efter føde om natten, for vi er gode til at se i mørke.

Værste fjender

Haletudserne er giftige for fisk, men ædes af vandkalve, salamandre, krebs og af larver af guldsmede. Voksne skrubtudser er også giftige. Alligevel skal vi passe på grævlinger, pindsvin, musvåger, krager og skader. De undgår giften i vores hud ved at vende os om på ryggen og hakke hul på maven og spise indvoldene.

Største talent

Min hud er lidt giftig. Derfor kan jeg yngle i søer med fisk. Fiskene spiser ikke vores haletudser, som både er giftige og smager grimt. Fiskene spiser derimod stor vandsalamander, som er vores fjende, og de spiser også haletudser af butsnudet frø, som ellers kan tage vores plads i søen. På denne måde får vi skrubtudser et fristed. Normalt lever vi 7-10 år, men der er eksempler på dyr i naturen, der er blevet tudsegamle - 36 år.

Vidste du det?

Tidligere mente man, at tudser hørte tæt sammen med hekse, magi og endda Djævelen på grund af vores vortede og giftige hud. Verdens største tudse Agatudsen kan veje op til 1½ kilo. Den lever i Syd- og Mellemamerika. Den blev flyttet til andre steder i verden, hvor den skulle hjælpe med at æde skadedyr i markerne med sukkerrør. I Australien er den i stedet blevet et stort problem. Den æder, forgifter eller udkonkurrerer nemlig de lokale truede dyr.

Skal vi mødes?

I yngletiden svømmer vi i overfladen af søen. Der er vi meget nemme at få øje på. Som regel er vi så ivrige under parringen, at du kan komme helt tæt på. På fugtige sommeraftner kommer vi tit frem for at jage insekter i haver og ved husene. Du må godt tage et par æg med hjem og putte i et akvarium, så du kan se, når den lille haletudse kommer ud af ægget. Husk at sætte os tilbage, når benene vokser ud, for så skal vi på land.

Spidssnudet frø

Rana arvalis

Sådan ser jeg ud

Jeg er en af Danmarks tre brune frøer. Jeg er ret lille - cirka 5-7 cm lang. Min krop er gulbrun med mørke mønstre. Jeg har to trekantede mørke pletter bag øjnene. Det ligner en maske. Huden er ret glat. Bagbenene er lange med mørke bånd. Hannerne har to kvækkeposer under huden på hver side af munden. Vi kvækker om foråret for at lokke hunnerne til. Mine to brune fætre, butsnudet frø og springfrø, ligner mig meget.

Mit liv

Vi vågner af dvalen i løbet af marts og vandrer mod vandhullerne. Vi lægger æg i de samme vandhuller som butsnudet frø. Det sker i begyndelsen af april. Hunnen lægger mellem 500 og 3.000 æg i en stor klump, som kan hænge fast i siv eller vandplanter. I maj går vi voksne på land. Når de små haletudser kommer ud af æggene, er de 6-8 mm. Først er vi sorte og senere bliver vi mere plettede. Omkring sankthans har vi fået ben og går på land som små frøer. Vi voksne er mest aktive i den varme sommertid. Fra november går vi i vinterdvale mellem rødderne på et træ, nede i en kvasbunke eller i gamle musehuller. Vi bliver sjældent ældre end 5 år.

Vidste du det?

Nogle frøer vil helst overvinde på bunden af søer og vandhuller, hvor vandet er så koldt, at vi ikke behøver at trække vejret - vi kan nøjes med at ånde gennem huden. Mange frøer har "frostvæske" i kroppen. De kan tåle, at 65 procent af vandet i deres kroppe fryser til is.

Her bor jeg

Spidssnudede frøer er almindelige over hele Danmark. Der er flest af os i Vest- og Nordjylland og i Nordsjælland. Vi er slet ikke på Bornholm og nogle mindre øer. Vi vil helst yngle i små vandhuller, hvor der ikke er fisk. De spiser nemlig vores unger. Vi kan godt li' vandhullerne på marker, i enge og grøftekanter. Uden for yngletiden bevæger vi os ikke ret langt væk fra vandhullerne.

Livret

Vi er rovdyr og spiser næsten alt, der er småt nok til, at vi kan proppe det i munden: Edderkopper, biller, orme og snegle æder vi. Men også flyvende insekter som sommerfugle, fluer og myg. Haletudserne æder alger og døde plantedele.

Værste fjender

Den største trussel mod os er, at mennesker fjerner eller forurener vores vandhuller. De mindre haletudser spises af forskellige fisk, stor vandsalamander, vandinsekter, fiskehejre og ænder. De større tages af larver af stor vandkalv, stor vandsalamander, fisk, snoge, ænder og hejrer.

Største talent

Jeg kan blive blå. I nogle få uger i midten af april skifter hannerne til en helt særlig yngledragt. Vi kan få en smuk himmelblå farve. Den stammer fra lymfevæske, der ophobes under vores hud. Farven skal sammen med vores kvæk tiltrække de ventende hunner. Det er ikke alle hanner, som bliver blå, og så snart parringstiden er forbi, forsvinder farven igen. Jeg kan hoppe to meter i ét spring. Det er 40 gange min egen længde.

Skal vi mødes?

Du finder mig bedst om foråret, når vi yngler i de små vandhuller på marker og enge. Du kan høre os plaske og kvække. Vi svømmer omkring i overfladen for at parre os, så vi er nemme at få øje på.

Vores æg ligger i ret store klumper i overfladen, og haletudserne er lette at fange med et net. Du må godt tage nogle få æg eller haletudser med hjem fra vandhullet for at se vores forvandling. Når benene vokser ud, skal du huske at sætte os tilbage, hvor vi kom fra.

Min stemme

Min stemme minder om gøende hunde eller om bobler, der slipper ud af en flaske, som holdes under vand: Wop-wop-wop.

Det kan høres 40 meter væk. De butsnudede frøer har nærmest en knurrende, snorkende eller brummede stemme. På internettet kan du finde mange optagelser af frøers og tudsers stemmer.

Grøn frø

Rana esculenta

Kæle- og øgenavne

Spiselig frø

Selv om mit navn er grøn frø, er jeg kun en af tre forskellige grønne frøer. Ligesom muldyret er en krydsning mellem en hest og et æsel, er jeg en krydsning mellem de to andre arter: Den kortbenede grønne frø, som slet ikke lever i Danmark, og latterfrøen, som kun findes på Bornholm. Alligevel kan jeg godt få unger. Nu regnes vi grønne frøer som en ny art.

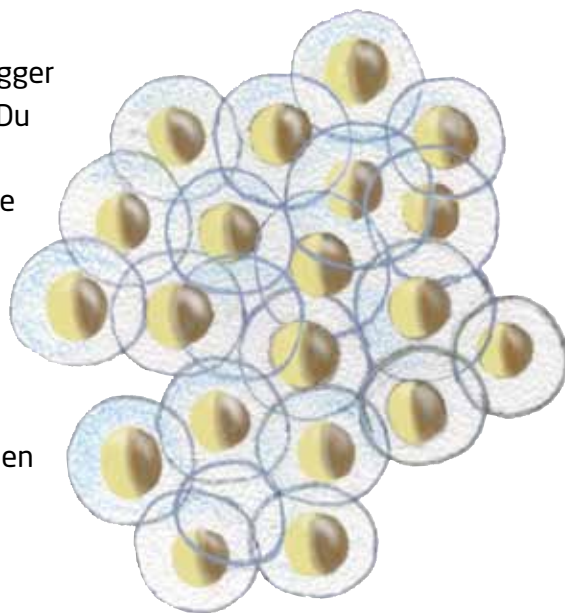
Sådan ser jeg ud

Jeg er en rigtig frø - stor og smukt grøn og med sorte pletter. Jeg kan godt være næsten brun. Jeg kan blive op til 11 centimeter og har tit en smal lysere stribe ned ad ryggen. Benene er mest brunlige med sorte pletter. Mine øjne sidder oven på hovedet og tæt sammen. Næsten som hos en krokodille. Så kan jeg ligge under vandet og kigge skråt op efter flyvende insekter. Hannerne har to kvækkeposer. Når jeg kvækker, pustes de op som to små balloner på hver side af hovedet. Bag hvert øje har hunnerne en mørk cirkel. Det er trommehinden, der svarer til frøens øre.

Mit liv

Jeg kan godt li' varme og står derfor sent op af vinterdvalen. Jeg lægger først æg sidst i maj og bruger resten af sommeren ved vandhullet. Du kan høre mig, når jeg med et stort plask hopper ud i vandet, hvis du nærmer dig. Jeg lægger op til 2.000 æg i mindre klumper på det lave vand.

Æggene er lette at genkende. Den ene side er brun, den anden hvid, og så er de tit i forskellige størrelser. Æggene er cirka fem dage om at klækkes, men haletudserne er 2-4 måneder om at udvikle sig. Det betyder, at mine haletudser nogle gange må overvinde under isen. Jeg går i vinterdvale fra september. Mest på bunden af vandhuller og søer, hvor jeg kun trækker vejret gennem huden.

Her bor jeg

Jeg findes i solrige damme og småsøer, spredt i det meste af Danmark. Jeg er meget almindelig i Det Sydfynske Øhav, men er ellers gået stærkt tilbage på Fyn. Jeg bor i det meste af det østlige Danmark og pletvis i det sydlige Jylland. Du kan også finde mig på Møn, Lolland-Falster og Bornholm. Jeg er helt væk i Nordjylland og det meste af Vestjylland.

Livret

Som haletudse er jeg vegetar og lever af alger og døde plantedele. Som voksen går jeg til kødet og tager alt, hvad der bevæger sig. Bare jeg kan sluge det. Det er mest orme, snegle og insekter, men jeg kan også nappe en lille fugl, en mus eller en anden grøn frøl.

Værste fjender

Mine haletudser spises af for eksempel rovfisk, fiskehejrer og guldsmedelarver. Som voksen skal jeg især passe på snoge, fiskehejrer, oddere, grævlinger og ildere. I mange lande er mennesker glade for mine lækre frølar.

Skal vi mødes?

Du kan finde mig på min kvækken og høre, når jeg hopper i vandet. Jeg slås tit med andre hanner i det lave vand om sommeren. Jeg foretrækker varme, rene vandhuller med mange vandplanter. Fang mig med et blødt og dybt net. Ellers hopper jeg op igen med det samme. Du må også godt samle æg og haletudser, hvis vi sættes ud igen samme sted.

Største talent

Vi har indbyggede forstærkere. Om sommeren kan du høre os kvække i kor en hel kilometer væk. Kvækkeposerne forstærker lyden. Jeg kvækker højt, gnækkende og skrattende. Næsten som om, jeg gnaver på en sten.

Vidste du det?

Allerede i middelalderen begyndte man at spise grønne frøer. I Frankrig har man spist så mange frølar, at vi grønne frøer er en beskyttet art. I dag bliver frølar importeret fra lande som Kina og Vietnam, hvor de opdrættes.

Løvfrø

Hyla arborea

Sådan ser jeg ud

Jeg er Danmarks mindste frø, kun cirka 4-5 cm lang. Min hud skinner lidt, og jeg har en klar, grøn farve på ryggen. Min mave er hvidlig. På siderne har jeg en mørk stribe. Jeg har nogle skiver på tæerne, som klæber. De hjælper mig med at sidde fast, når jeg klatrer og hopper i buske og træer. Hannen har en stor kvækkepose i yngletiden.

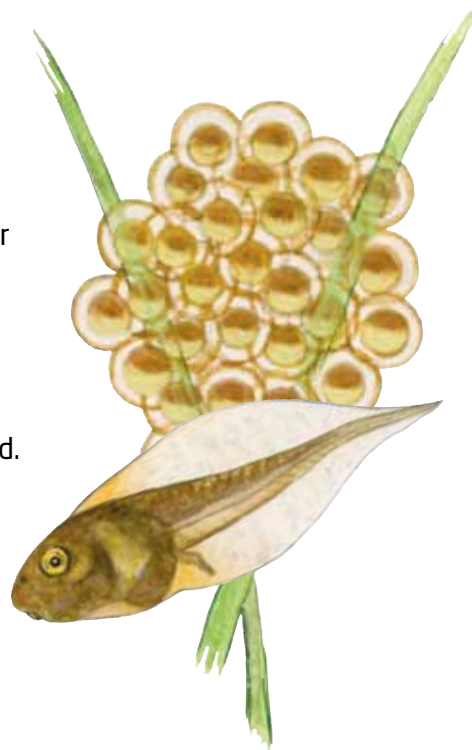
Mit liv

I sommerhalvåret bor vi i træer og buske. Det er derfor, vi hedder løvfrøer. Om foråret vågner vi af dvalen og går til vandhullerne for at yngle. Vi kan godt vandre en kilometer for at komme hen til vandhullet. Vi begynder at kvække i de sidste dage af april for at tiltrække hunnerne. Hunnerne lægger mellem 160-1100 æg i maj-juni. I løbet af juni-juli er yngletiden overstået, og så bor vi oppe i træerne.

Æggene ligger i små klumper på 2-3 cm med hver omkring 100 æg. De klækker efter 3-4 dage, hvis vandet er varmt. Vi forvandler os fra haletudser til små frøer sidst i juli. Så er vi 1-2 centimeter. I august går vi på land. I september-oktober går vi i dvale. Vi kan selv få unger, når vi er cirka 2 år. Vi kan blive helt op til 22 år gamle.

Her bor jeg

Vi lever desværre ikke længere så mange steder i Danmark. Du kan møde os ved Århus, på Als, Lolland og Bornholm. Og så et par steder i Sydøstjylland og på Sydsjælland.

Livret

Som nyklækkede frøer og voksne æder vi alle slags insekter - også stikkende og ildesmagende insekter, som andre dyr ikke vil spise. Vi fanger dem med vores klæbrige tunge. Haletudserne lever især af bittesmå alger.

Værste fjender

Vores æg ædes af mosesnegle. Haletudserne tages af larver af stor vandkalv, stor vandsalamander og fisk. Som voksne løvfrøer har vi kun få fjender, blandt andet fasaner og tamhøns - og ved vandhullerne skal vi passe på snogen. Tidligere var den største trussel for os, at mennesker fyldte vores vandhuller op. I dag er det værst for os, hvis vandhullerne gror til eller bliver forurenede.

Skal vi mødes?

Da vi er ret sjældne, kan det være lidt svært. Jeg er totalfredet i Danmark, og I må hverken samle æg, haletudser eller voksne. Vi skal bruge vandhuller med varmt, rent vand, for at vi kan yngle. Der skal være masser af sol, og der må ikke være fisk, for de æder vores haletudser. Om sommeren kan du finde os i buske eller høje planter. Vi kan være svære at få øje på, men om formiddagen sidder vi tit fremme og soler os. Gerne nær blomster, som tiltrækker insekter. Når vi er blevet varme, kravler vi ind i skyggen. I yngletiden kravler og hopper vi om dagen rundt på blade og grene på jagt efter insekter. Efter solnedgang går vi til vandhullerne og begynder at kvække.

Vidste du det?

Vi kan skifte farve alt efter temperaturen i luften og det sted, vi sidder. Det er ret smart, for så kan vi kamuflere os og dermed gemme os for fjender. Det betyder meget, hvor hurtigt hannerne kvækker, når de skal lokke hunnerne til. Jo varmere, vandet er, jo hurtigere kvækker vi. Hunnerne foretrækker nemlig varmt vand til deres æg, og de går derfor efter den hurtigste kvækken.

Største talent

Jeg er den eneste danske frø, der klatrer i træer - en rigtig akrobat. Både vores mave og skiverne på tæerne er klæbrige, så derfor kan vi klatre og springe omkring højt over jorden. Jeg kan tåle at blive helt stivfrossen om vinteren. Helt ned til minus fire grader!

Min stemme

Vi har en kraftig, skrattende stemme. "Kræk, kræk, kræk." I yngletiden lyder vores kvækken som et larmende kor, men kun om aftenen. Vores kvækken er meget høj. Den kan høres et par kilometer væk. Sidst på sommeren bruger vi stemmen til at markere vores territorium og holde andre hanner væk. Der kan du høre os oppe fra træerne på alle tider af døgnet.

Klokkefrø

Bombina bombina

Kæle- og øgenavne

Tudefrø, Peder
Oxes Frø

Sådan ser jeg ud

Jeg kan godt ligne en lille tudse. Kort og lidt tyk med vortet hud og korte bagben. Jeg bliver ikke mere end 5,5 centimeter lang. Men du kan let kende mig, hvis du ser min mave. Den er blåsort, men har flotte orangerøde pletter og mønstre. Min ryg er grå med sorte og mørkegrønne pletter. Pupillen i mine øjne er dråbe- eller nærmest hjerteformet.

Mit liv

Jeg tilbringer det meste af min tid i vandet. Kun fra sidst i august til oktober bruger vi voksne lidt tid med at søge føde på land og finde et godt vinterdvalested. Vi bliver i nærheden af vandhullet. Vi overvintrer i stengærder, under væltede træstammer, i musehuller, under træerødder eller i levende hegn. I april-maj kommer vi ud. Vi begynder først at yngle, når vandet er varmere i maj-juni. Vi lægger op til 700 æg i små klumper. Æggene klækker efter fire dage.

Det tager to-tre måneder for de små haletudser at blive til voksne klokkefrøer. Det er helt afgørende, at det er varmt. I en kold sommer får vi kun ganske få haletudser. Hunnerne lægger heller ikke æg, hvis der er fisk eller mange ænder i vandhullet. Vi kan blive mindst 13 år gamle i naturen.

Her bor jeg

Jeg er meget sjælden i Danmark og findes kun enkelte steder i Det sydfynske Øhav, på Fyn og på Sjælland. Alle steder er jeg truet, så I skal passe godt på mig. I dag er vi måske kun omkring 2000 klokkefrøer tilbage i Danmark. Vi har været halvt så mange. Heldigvis gør man noget flere steder. Der renses vandhuller, graves nye og sættes klokkefrøer ud i de nye, rene vandhuller.

Livret

Som haletudser æder vi alger og bakterier. Vi voksne er rovdyr. Vi fanger bytte både over og under vandet. Det kan være vandinsekter, orme, myggelarver, springhaler, vandkalvelarver, myrer, biller, edderkopper og vandbænkebidere. Jeg er ikke superhurtig, så de hurtigste dyr slipper fra mig.

Værste fjender

Jeg udskiller en giftig slim gennem min hud som voksen. Derfor har jeg ikke så mange fjender. Farverne på min mave er advarselsfarver, der fortæller, at jeg er giftig. Alligevel kan rovfisk som gedder og aborrer godt finde på at æde mig. Mine æg tages af stor vand-salamander, og haletudserne ædes af fisk. Jeg er nu mest truet, fordi mine vandhuller forsvinder, gror til eller fyldes med fisk, ænder og gødningstoffer.

Største talent

Jeg har et helt særligt forsvar. Hvis man fanger mig eller samler mig op, så bøjer jeg ryggen bagover og løfter mine ben og hovedet. Så kan alle se min mave og forstå, at jeg er giftig og ikke mad.

Skal vi mødes?

Nu er jeg ikke så mange steder, men I finder mig bedst i yngle-tiden sidst på foråret. Lyt først efter min kvækken. Kig så i de små, lave varme vandhuller i det åbne landskab. Gerne et sted med kort græs, blomster, lidt krat og spredte træer. Jeg er totalfredet i Danmark, så I må hverken samle æg, haletudser eller voksne klokkefrøer.

Min stemme

Jeg har en ret stor kvækkepose. Den puster jeg op som en ballon, uden der kommer lyd. Først når luften lukkes ud, kan I høre min smukke stemme. Selv om jeg hedder klokkefrø, lyder jeg måske mere, som når du puster i en tom flaske. Det kan også lyde som fjerne klokker eller en gøg, der kukker. Det er kun hannerne, der kvækker. Det kan på en vindstille dag høres flere kilometer væk.

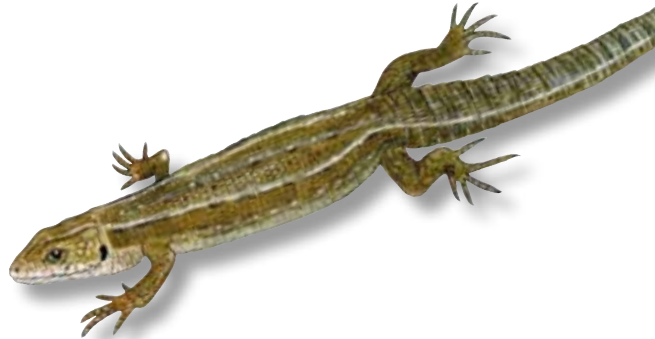

Vidste du det?

Hvad siger en frø?
Du vil få forskellige svar på forskellige sprog.
Danmark: kvæk kvæk
England: croak
USA: ribbit
Fransk: croa croa
Japansk: kero kero
Tyskland: quaak quaak
Rusland: kva kva
Tyrkiet: vrak vrak
Italien: cra cra

Hjælp til PADDER & KRYBDYR

Da jeres oldeforældre og tipoldeforældre levede, var der mange flere padder og krybdyr i Danmark. Dyrene er først og fremmest truede, fordi deres levesteder er forsvundet. Heldigvis skal der ikke så meget til, før et vandhul eller et stykke natur bliver et vildt godt sted for de vilde krybdyr og padder.

I ved nu en masse om padder og krybdyr. Derfor kan I hjælpe, hvor I bor. Alle dyr har brug for mad og vand og gemmesteder, hvor de kan skjule sig, overvinde og få ro til at yngle. Og så skal de have et rent miljø, hvor man ikke bruger gift og andre kemikalier. Tal om, hvordan de grønne områder og naturen omkring skolen, fritidshjemmet, i haver, hos naboerne osv. kan gøres lidt bedre for padder og krybdyr. Det er vigtigt at diskutere både fordele og ulemper ved alle forslag. Find de bedste ideer og gå i gang. Husk, at I altid skal have lov til at pleje naturen af dem, der ejer jorden. Inviter til et møde og fortæl, hvad I har fundet ud af.

Tudseborg

I bogen "Vinden i piletræerne" bor hr. Tudse på Tudseborg. I kan måske designe og bygge jeres egen Tudseborg. Alle krybdyr og padder går i dvale om vinteren. Derfor er brændestakke, stendynger, kvasbunker og lignende hule steder ved jorden altid godt. Den lette løsning er at grave et hul, der er 5 centimeter dybt, med en indgang under en stor flad sten eller en flise. I kan også designe jeres helt egen kasse eller hule til overvintrende padder og krybdyr. Byg vinterboligen og sæt den gerne nær et vandhul. Padder og krybdyr har brug for kølige, fugtige steder om sommeren og frostfrie steder om vinteren. Byg det, så I kan holde øje med, om nogen flytter ind.

Et nyt vandhul

Hjælp frøer, tudser, snoge og salamandre med et nyt vandhul. Husk at undersøge, om I skal have tilladelse. Normalt skal man ikke have tilladelse til et havebassin under 100 kvadratmeter. Et lille vandhul eller en have-dam uden fisk og ænder er godt. Der skal helst være lavt vand, sol og sten på bunden. Det betyder varmt vand med gemmesteder for de små haletudser.

Ordbog

Akvarium

Gennemsigtig beholder til vanddyr.

Dræne

En måde at fjerne uønsket vand fra jorden på - ved hjælp af nedgravede rør. Vand fra drænrør under marker kan indeholde mange næringsstoffer.

Ensvarme

Dyr med ensvarme har næsten den samme kropstemperatur hele tiden. Pattedyr og fugle er ensvarme dyr.

Fossil

Fossiler er rester, aftryk eller spor efter fortidens dyr og planter.

Kamuflage

Beskyttelse ved hjælp af farve og materialer, så man falder sammen med omgivelserne.

Kloak

Åbning hos krybdyr og padder med udgang for både endetarm, urin og kønsorganer.

Larve

Stadium i mange dyrs udvikling efter æggets klækning. Vandmænd, frøer og muslinger har larver. Haletudser er også larver.

Livscyklus

Tiden fra en generation af et dyr lægges som æg eller fødes - til det dør.

Melanin

Mørkt stof, der kan findes i hud, hår og øjne. Melanin er med til at beskytte os mod solens stråler. Når vi bliver solbrune, er det fordi, vi producerer mere melanin.

Melanistisk

Dyr med meget melanin i hud, hår eller fjer kaldes melanistiske. Et dyr, der slet ikke kan producere melanin kaldes for albino.

Terrarium

Gennemsigtig beholder til landdyr.

Vinterdvale

En hviletilstand, hvor dyrene nedsætter stofskiftet og kroppens temperatur i vinterperioden.

Vekselvarme

Dyr med vekselvarme har en temperatur, der skifter. Den holdes normalt kun en smule over omgivelsernes temperatur. Vekselvarme dyr er for eksempel fisk, padder, krybdyr og alle hvirvelløse dyr.

Naturen er grunden til, at vi mennesker kan leve på Jorden. Derfor skal vi vide noget om naturen, opleve den og passe på den. Lige meget hvor, du bor i verden, er der natur, dyr og planter, der betyder noget særligt for dig. Nogle børn har aldrig set havet. Nogle børn lever med kulde, sæler og evig sne. Andre børn møder sværme af græshopper og flokke af giraffer, men har aldrig mærket følelsen af et snefnug på kinden.

I 2009 fik Danmark en naturkanon. Det er ikke en kanon, der kan skyde med kanonkugler. Det er en liste med 216 eksempler på natur, som betyder noget særligt for os danskere. Der er både dyr, planter, sten, svampe, steder og naturtyper i Danmarks Naturkanon. Kanonen skal hjælpe os med at lære noget mere om vores natur. Den skal også give os lyst til at opleve og undersøge vores nære verden.

Her i bogen kan I møde de 12 arter af krybdyr og padder i Danmarks Naturkanon.

Hele naturkanonen kan ses på
www.naturkanon.dk

Udgivet med støtte fra Naturstyrelsen
og tips- og lottomidler til friluftslivet.

